

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

FRANÇOIS COPPÉE

De la Academia franceză

LAUTARUL DIN CREMONA

ȘI

PATER

Drame în versuri

TRADUSE DE

TRAIAN DEMETRESCU

BUCUREȘTI

Editura Librăriei „UNIVERSALA“ ALCALAY & Co.
CALEA VICTORIEI, 27

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI“
ESTE O ENCICLOPEDIÉ

18.11.1933

FRANÇOIS COPPÉE

François Coppée s'a născut în Paris la anul 1842, din părinți săraci, dar foarte iubiți ca oameni liniștiți, resemnați și buni.

Din cauza lipsei de mijloace, François Coppée fu nevoit să-și întrerupă cursul înnoățăturii din clasa III-a liceală.

Murind tatăl său, el trebuia să devie sprijinul familiei sale. Amara pâine a existenței o câștigă multă vreme, alergând după slujbe nesigure și destul de chinuitoare pentru o fire de poet. Fu, mai întâi, angajat la ministerul de război; mai în urmă, bibliotecar la Sena, apoi arhivar la Teatrul Francez.

Dar, fiindcă nu-și putuse sfârși drumul unor studii sistematice, poetul, deși își simțea avânturile puternice ale talentului său, știa că, fără o instrucție întinsă, talentul rămâne sălbatec, nedesăvârșit. Și începu să-și facă instrucția prin sine însuși. Poetul duse atât de departe setea de a se instrui, că într-o vreme a suferit mult de ochii, din cauza escesului citirii.

Numele său nu se făcu cunoscut decât cu

prilejul reprezentării poemei sale dramatice intitulată: „Le Passant”. Publicul gustă cu atâta nesațiu acest vis primăvărat, această inspirație tânără, țesută din cele mai armonioase versuri, încât a doua zi după reprezentarea piesei, numele autorului ei era pe buzele tuturor. Scrierile sale, puțin citite până atunci, se răspândiră cu o iuțeală neașteptată, și odată cu aurora gloriei venea și bogăția să asigure liniștea și existența traiului, absolut trebuincioasă oricărui artist.

În anul 1884 urmă pe Victor de Laprade la Academia franceză. Întreprinse apoi diferite călătorii și nu încetă să creeze opere din ce în ce mai admirate și mai gustate de public.

Teatrul lui Coppée e întocmit din poeme dramatice în versuri. Unele din ele au subiecte istorice; (*La guerre de cent ans; Les Jacobites; Severo Torelli etc.*); altele înfățișează scene din viața reală, în stările ei cele mai înduioșătoare (*Le Passant; L'Abandonnée; Deux Douleurs etc.*).

Viața, care interesează și emoționează mai adânc pe poet, este a celor umiliți, a celor simpli, pe care a redat-o în părțile ei cele mai emoționante și firești, mai ales în poemele sale, cari l-au făcut popular.

François Coppée a observat și face să reiasă adeseori în piesele sale, — ca în cele două cuprinse în acest volum, — unele din marile senti-

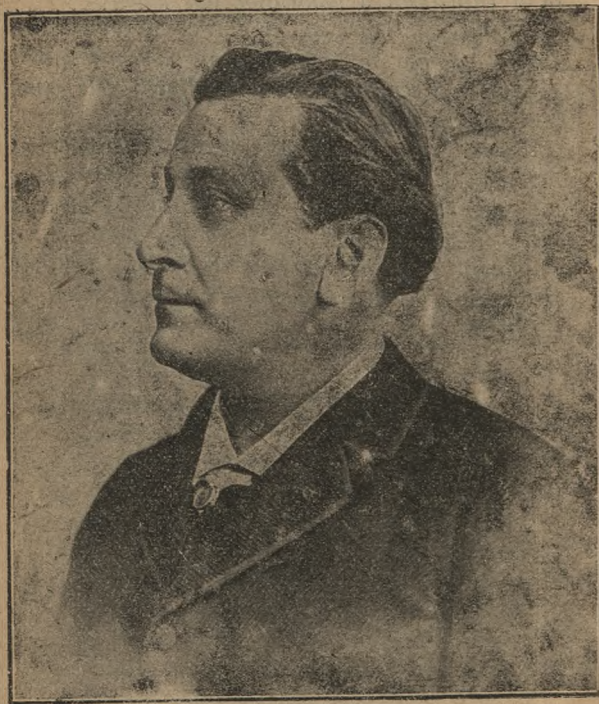
mente de cari e înzestrată inima naivă, iubitoare și entuziastă a oamenilor din popor.

Poeziile sale lirice au un farmec nespus. Delicații, — și mai ales femeile, — pot găsi într'insele gândurile și senzațiile lor din colțurile cele mai tainice ale sufletului.

Astăzi, François Coppée este, fără îndoială, cel mai cîlit și mai popular poet al Franței. El nu este numai poetul unui cerc restrâns și ales de cititori, — cum e spre pildă seninul evocator al frumuseților antice, Leconte de Lisle, — el este deopotrivă înțeles și gustat, de rafinați ca și de mulțime.

T.

François Coppée

LAUTARUL DIN CREMONA

PERSOANELE:

Taddeo Ferrari, meșter lăutar

Filippo }
Sandro } elevii săi

Gianina

Corporația de lăutari.

LĂUTARUL din CREMONA

Un atelier de lăutar din veacul al XVIII-lea. În fund o vitrină cu uşe mare, ce se deschide spre uliţă, de unde se zăresc casele oraşului.— În diferite părţi ale atelierului se găsesc vioare, violoncele, basuri şi alte instrumente.— La stânga, în faţă, un sertar.— La dreapta un fotoliu mare aproape de o masă.— În fund, la dreapta, un pupitru.— Două uşi laterale.

SCENA I

Taddeo Ferrari, Gianina.

Ferrari (vesel)

Nu, nu... nu pot, Gianina! mi-e sacru jurământul. Ar fi să-mi râd de cinste de mi-aş călca cuvântul. Precum e drept, Taddeo Ferrari, vechi artist, Că mă numesc; şi tocmai precum ar fi de trist, Să uit că lăutarii Cremonei, toţi urmează Pornirea mea în artă şi gloriei îşi creiază; Astfel şi hotărîrea, ce-am luat-o, cum să fii Căsătorită, crede că n'o mai pot jortfi.

Gianina

Dar, tată.

Ferrari

Judecata mi-e clară și 'nțeleaptă.
 Ascultă-mă, în mine încrederea-ți 'ndreaptă.
 Tu știi, amicul nostru, bătrânul Podestat,
 Sărmanul! ce deunăzi din viață a 'ncetat,
 La dreapta ei în ceruri Madona îl va pune,
 Voind să glorifice un instrument cu strune
 Și care să aducă Cremonei zvon vestit.
 Un lanț frumos de aur, murind, a dăruit
 Aceluia din tineri, care-o putea să facă,
 O splendidă vioară, întregii lumi să placă.
 Concursul astăzi este deschis, precum îl știi:
 Și concurenții tineri, mult dragii mei copii
 De artă, — cu fioruri în inimă așteaptă
 Judecătorii sinceri să dea răsplată dreaptă!
 Aseară, strânși cu toții, eu, în mijlocul lor,
 Știind că tu, copilă, ești dragă tuturor,
 Le-am spus: frumosul premiu din voi cine-l
 primește
 Vechi meșterul Taddeo Ferrari dăruiește
 Averea lui întreagă și scumpul său copil. —
 Iubesc pe orice tânăr, în arta lui viril.
 Am zis și vorba mi-este ca stâncea neclintită...

Gianina

Dar ți-am mai spus că mi-este simțirea 'nlănțuită
 De-a unui tânăr. . .

Ferrari

Sandro!... Hm!... Bine, eu îți spui
Că o să-l uiți, îndată ce n'oi mai fi a lui.

Gianina

Dar, în sfârșit, acela ce premiul va obține,
Dacă va fi nevrednic de tine și de mine?

Ferrari

Un uvrier, ce are talent, e totdeauna
Onest!.. de el departe stă răul și minciuna,

Gianina

... Sau de va fi un leneș, stricat, cheltuitor
Și grije să nu poarte de traiul viitor?

Ferrari

Fiind un tânăr meșter, cu nume, te asigur,
C'o să-și câștige pâinea în totdeauna sigur.

Gianina

... Sau un brutal sălbatic?..

Ferrari

Voi ști să-l pun la loc.
De s'o 'ntâmpla să aibă purtări de dobitoc.

Gianina

... Ori un bețiv... în zile de sărbători să vie
Topit de băutura...

Ferrari

Copila mea, se știe,
 Că arta cere-adeșea un pic de chef, un pic...
 Cu vinul bun și dulce artistul e amic!
 Un muzicant nu poate să fie sobru rece;
 El trebuie să aibă o zi abia, din zece,
 În care să petreacă cu câțiva buni amici,
 Paharul plin arată nevoile mai mici.

Gianina

. . . Sau poate să refuze de-a fi a lui femeie,
 Și-atuncea... e! atunci!... Rușine!

Ferrari

Ce ideie!

Asemenea gândire mă mir cum ți-a trecut
 Prin cap. Cu dânsa poate să mă încurci ai vrut.
 Crezi tu c'ar fi un tânăr nebun ca să refuze
 Un înger, pe Gianina, cu ochi, cu păr, cu buze,
 Ce pr'că sunt sculptate în marmoră?.. Și-apoi.
 O zestre, ce prin muncă, prin chinuri, prin nevoi,
 Ți-am strâns-o,—s'o respingă ce om ar îndrăzni?..
 Cu tine, dragă fată, și-un rege s'ar uni!
 Să spargem însă vorba, am hotărît odată
 Și crede, ar fi zadarnic să facem vâlvă lată.
 Orgoliul meu respectă-mi: eu ți-u, în viitor,
 Să am în nume, 'n geniu, un demn moștenitor.

Gianina

În adevăr, zici bine, dar...

Ferrari

Nu mai îmi da seamă

De nici un dar...

Gianina

Ascultă, mai am încă o teamă

Să râd îmi vine... totul e cu puțință, său...

Ascultă, dacă tocmai va fi elevul tău

Filippo?

Ferrari

Cum? Filippo?

Gianina

Da, prețul el s'obține!

Atunci?

Ferrari

Fără 'ndoială de-ar fi așa să fie,—

Și lucrul să se 'ntâmpile nu este de mirat. —

De soț Filippo — atuncea îți e de soartă dat.

Gianina

Femeia lui Filippo? eu?

Ferrari

Tu!... de ce nu?..

Gianina

Tată!..

Un cocoșat!

Ferrari

Ei bine, și ce ?.. E câteodată,
 În câte-un corp de monstru o inimă de zeu,
 Învață de iubește mai mult, copilul meu,
 Nu chipul, ci frumosul din suflet.

Gianina

O! Madona!

Ferrari

Filippo nu 'i un tânăr cu nume în Cremona?
 Nu are elun aer duios și blând de Krist?
 E cocoșat!.. Și?.. Însă e un vestit artist!
 Nu mă sfiesc a spune că e un *Palestrina*; —
 Eu, știi, sânt aspru critic; deci crede-mă, Gianina.
 La un concert, ții minte,—un mic concert intim,—
 Veniserăm o sumă de inși să-l auzim.
 Când începu pe coarde arcușul să și-l plimbe,
 Și cântecu 'n cascade de note să se schimbe,
 Era atâta farmec și-atât de dureros
 Eșia din orice triluri un sunet lung, duios.

Că mi-a venit îndată să plâng, ca niciodată!..
Eram robit de-atâta melancolie!..

Gianina

Tată,

Admir și eu ca tine pe bietul cocoșat,
Și-adesse-ori cu vorbe dulci, blând l'am mângâiat.
De el îmi este milă ca de-un copil al nostru.
Că suferă știu bine, văzându-se un monstru.
Din ziua când pe stradă, cântând, cerșetorea,
Și 'i auziși vioara ce-armonios plângea,
Și l'ai chemat, zmulgându-l din aspră sărăcie,
De-atunci i-am fost ca soră. Dar spune-mi, o
să fie
Putință de-a mă face ca să-l iubesc?

Ferrari

Tra!.. Ia!..

Cu fleacuri, cu nimicuri, te rog, nu mai umbla,
Și să 'ncheiăm. Mai bine în pumniță dau fuga
S'aleg câteva sticle.

Gianina

Alerg eu.

Ferrari

Nu, pe sluga

O fac întotdeauna când e vorba de vin.
In astă zi măreață vom fi voiși deplin..

Mă duc s'aleg din vinuri pe cel mai bun.. Imi
 place
 Cu orice băutură de rând, să n'am de-aface.

SCENA II

Gianina, Sandro

Gianina rămâne singură un moment, tristă, pe gânduri, suspinând. Sandro intră din stânga, purtând o vioară într'o cutie de lemn negru, pe care o pune pe sertarul din stânga.

Sandro

Ei bine, domnișoară?

Gianina

Sandro (luându-i mâna)

Ce mai faci?

Ești tristă? Ai durerea în ochi? Tu suferi? Taci?
 Părintele tău încă statornic e 'n ideia
 A celuia ce premiul va lua, să fii femeia?

Gianina

Vai! da!

Sandro

Ce nebunie!.. Dar bine nu i-au spus
Cât mi-ești de prețioasă, cu ce amor nespus
Mi-am dat simțirea ție? Și n'a înțeles, Gianina,
Că luându-te pe tine, îmi ia din ochi lumina?
O! aș muri îndată, lipsit de mâna ta!..

Gianina

El mi-a răspuns: n'ai grijă, pe Sandro 'l vei uita.

Sandro

A! crudul! crudul!..

Gianina (arătând cutia vioarei).

Sandro e ceva în cutie!

Sandro

Vioara.

Gianina

Ai lucrat'o cu multă măestrie?
Ți-ai pus în ea destulă putere de talent?..
De-ar fi să ne unească frumosul instrument!

Sandro

Nădăjduesc! Lucrându-l, depus-am multă artă
Și-o grije neclintită. Mândria nu mă iartă

Să nu declar că este de tatăl tău chiar demn
 Și am știut alege un foarte practic lemn.
 Perfect e calculată în cele patru-octave:
 În tonuri mici e clară, profundă în cele grave.
 Și când lucrăm, la tine gândindu-mă ades,
 Aveam o presimțire nebună de succes!

Gianina (cu bucurie)

Vioara ta deci este perfect lucrată în toate
 O! tu vei fi atuncea învingătorul!..

Sandro

Poate!

Gianina

De ce în îndoială nădejdea îți-o cobori?
 Cu orice tânăr oare nu poți să te măsoari?..
 Părintele meu este artist fără pereche,
 Și el îți dă ție învățătură veche.
 I-ai fost atâta vreme discipol... și ori când
 De-al tău talent, pe tata, îl auzeam spunând.

Sandro

Din tineri nu e unul știința să mi-o 'ntreacă,
 Și'n fața mea, dintr'inșii, mulți cu respect se
 pleacă.

Gianina

Atuncea?

Sandro

Este însă în ăst atelier

Un altul!

Gianina

Cine? Spune?

Sandro

Ghebosul!

Gianina

EI?

Sandro

Și sper

Că el va fi, Gianino, în frunța tuturor!

Gianina

Filippo concurează?

Sandro

A! blestemată ora

Să fie, când în casă voi l-ați luat!.. **acum**

Era să nu am piedici pe-al fericirii drum.

Gianina

Și tata e în stare, văzând într'însul geniul. —

Și cum îi zâmbesc sorții ca să câștige premiul, —

E 'n stare să mă facă soția lui..

Sandro

Ce-ai spus?

Gianina (râzând)

Patrona mea cea sfântă, proteagă-ne de sus!

Sandro

Eu cred că cocoșatul a socotit să facă
Prin artă și izbândă, ființa lui să-ți placă.

Gianina

A! nu, nu cred. El este de artă îmbătat
Și vrea să aibă-un nume de toți glorificat.
La mâna mea, de sigur că n'aș putea-o crede
Că s'a gândit vreodată. — Mă vede și se vede..

Sandro

Ce-mi pasă dacă dânsul va fi încoronat!..
Dar știi, dela o vreme mă simt împovărat
De-un sentiment oribil.

Gianina

Ce sentiment?

Sandro

Simt ură

Urăsc pe-acest Filippo, pocită creatură!

Gianina

Tu îl urăști? Ești vrednic de ură, tu?

Sandro

Da, da,

Căci sunt gelos de dânsul și nu mă condamna.
Talentul său umbrește pe-al meu. — Era 'ntr'o
noapte.

Stam singur la fereastră. In aer, rază, șoapte,
Parfumuri și o pâclă de aur albăstriu,
Ce-l aruncă al lunii disc clar și străveziu,
Apoteoza firea subt farmecul de vară.
Și mă pierdeam cu mintea pe-a visurilor scară.
Aproape, în grădină, pe-o ramură de pom,
Cânta privighetoarea. O! nu era atom
Ca 'ndureratu-mi suflet atunci să nu simțească
A pasării cântare sublimă, îngerească.
Deodată, pe când tainici accentele, ca perle
Luau cristaline zboruri spre-azurul plin cu stele,
S'aude un alt cântec tot astfel de frumos,
Privesc și văd în fine pe tânărul ghebos,
In biata lui mansardă, ținând vioara 'n mână,
Ahi cu privighetoarea părea că se îngână.
Era o 'mpreunare de note argintii;
Părea că se revarsă din ceruri, armonii,
Ce răsăriau din piepturi de serafimi și îngeri:
Ecouri dintr'un cântec cu sâmbete și plângeri!

Și ascultând, cu fruntea în vânt, să mint răcoarea,
Nu distingeam nimica: cânta sau singhetoarea,
Sau cocoșatul? Totul era un **ce sublim!**

Gianina

Artiști noi sântem însă mai mari căci ne iubim.

Sandro

Dacă'ar putea el premiul să-l aibă, de nevoie
Il vei lua. Aceasta e-a tatălui tău voie.

Gianina

O! nu, ascultă Sandro, îți jur, mărturisesc:
A ta voi fi! Pe tine te vroi, căci te iubesc!
Îți jur, în toată viața să fiu a ta!.. Mă crede.

Sandro

Mi-o juri?

Gianina

Ți-o jur pe sfânta Madonă ce ne vede!

Sandro

Gianino!

Gianina

Sandro! Iată și mâna mea, ca gaj!

Sandro (sărutând'o)

Iți mulțumesc!

(afară s'aude sgomot)

Gianina

Ce este? Că 'nseamnă-acest tapaj?

SCENA III

Filippo, Sandro, Gianina

(Filippo intră repede prin fund, închide brusc ușa,
respirând cu greutate)

Filippo

Uf! iată-mă în fine!.. Ștengarii! mă aleargă
Cu pietre, cu ciomege și capul vor să-mi spargă;
Dar am scăpat.

Gianina

Ce este Filippo? Ce-ai pățit,
De ești atât de galben și-atât de amețit?

Filippo

Erau vreo cincisprezece copii ștengari, în mână
Având bastoane, bulgări, nuele și țărână.
Și după mine fuga veneau să 'mi svârle 'n cap...
Și groaznic mi-era teamă de ei că n'o să scap...

Gianina

De ce?

Filippo (pipăindu-și capul)

Simt că mă doare. Oh! rănilor fi crunte...
Priviți, priviți îmi curge și sânge chiar din frunte.
(arătă mâna însângerată).

Gianina

A... sânge...

Sandro

Apă iute!
(Aleargă să aducă un pahar cu apă).

Sandro

Dar bine, pentru ce
Te-au atacat, Filippo?

Filippo

O să vă spun de ce:
Treceam tihnit pe stradă, la ziua cea de mâine
Gândindu-mă, cu ochii în jos; când văd un câine
Inghesuit, sărmanul în unghiul unei bolți
Schelălăind și 'ntr'una rânjind cu albi colți.
În jurul lui, grămada ștrengarilor, într'însul
Izbeau mereu cu pietre, făcându-și haz de dânsul.

Sub ploaia dureroasă de grele lovituri,
 Nenorocitul câine, prin jalnici lătrături,
 Părea că plânge. lute, atunci, pătruns de milă.
 Alerg la ei, cu vorbe să-i risipesc, în silă,
 Dar ei în loc să plece sfioși și rușinați,
 Spre mine se 'ndreptară mai răi, mai ne'nfrânați;
 Luându-mă la fugă cu pietre, cu ciomege,
 Incep de-a mea cocoasă, râzând, să se alege.
 Fug! fug!.. ei după mine s'apropiau vârtej...
 De nu intram aicea n'aveam niciun prilej
 Să scap, căci a lor goană ar fi ținut și mâine..
 Dar cel puțin putut-am să scap pe bietul câine.
 (se lasă obosit pe un fotoliu).

Gianina

(ii acopere capul cu o batistă udată în apă)

Ce vagabonzi! să fie așa răutăcioși
 Cu tine bun prieten! Mai simți la cap durere?
 Da?...

Filippo (aparte)

Mâna ei pe frunte?.. O, Doamne, ce plăcere!..

Gianina

Filippo, ești mai bine?

Filippo

(sculându-se, cu o voce emoțională)

De fel nu mai mi-e rău
Îți mulțumesc!

Sandro (aparte)

Ce calde accente 'n glasul său!
Emoțiunea-aprinsă în ochi îi strălucește.
A! nu mai e îndoială, de sigur: o iubește!

SCENA IV.

Aceiași, Taddeo Ferrari

Taddeo Ferrari, mai cu chef, ca în prima scenă,
purtând un coș cu sticle pline și astupate.

Ciudat de tot! Ei drace!... Știți ce, amicii mei,
Mi s'a 'ntâmplat o poznă de răs, de răs... He! Hei...
Ia ascultați: știți bine că pimnița mea geme,
De vinuri,—și ce vinuri!... Ei bine 'n orice vreme
Avut-am rânduite buteliile 'n șir...
Așa precum se 'nșiră mărgelile pe-un fir
La dreapta și la stânga în rând aliniate,
Lipisem etichete, pe ele, colorate:
Erau unele roșii, iar celelalte verzi:
Și după ele soiul de vin puteai să vezi.

În cele verzi turnasem un neam de vin mai tare,
 Pe când în cele roșii, mai dulce la gustare.
 Sânt câte-va minute, în pimniță intrând,
 Găsesc, — Hristoase sfinte, nici că-mi trecea
 prin gând —
 Găsesc amici, la stânga, pe cele dela dreapta,
 Și cele dela stânga la dreapta. Tocmai. — Fapta
 Mă înlemnește! Cine le-a încurcat nu știu;
 Eu, cheia, totdeauna în buzunar o țin,
 Și'n pimniță nu intră nimeni, afar' de mine.
 Or sticlele, 'ntre ele au chefuit? îmi vine
 Să cred aceasta.

Gianina

Tată...

Ferrari

Gianino, căutam

Să te 'ntâlnesc de grabă. Azi poate o să am
 Deplină bucurie de-ați însoți ființa
 Cu cel ce la examen va prinde biruința.
 Vin dar, de 'mi fă peruca,—și haina asta 'n cui
 Atârn-o; alta nouă pe mine o să pui.
 Deși zbârcit la față de alba bătrânețe,
 Tot mai păstrez o urmă din dusa tinerețe!
 Hai, vino.

(ese la dreapta, urmeț de Gianina).

SCENA V.

Filippo, Sandro*Sandro*

Camarade, s'apropie în sfârșit
Și ora examinării.

Filippo

Moment de toți dorit

Sandro

Vioara ta e gata?

Filippo

E gata.

Sandro

Și de dânsa

Ești mulțumit?

Filippo

Da, multă încredere-am într'însa.

Dar tu?

Sandro

Nu tocmai.

Filippo

Uite, aș vrea, mărturisesc
Să fii învingătorul. Cuvântul îl rostesc
Cu suflet de prieten adevărat. Cădere

De-ar fi să am eu, totuș ar fi o mângâiere
 izbânda prețioasă de-ai câștiga-o tu.
 Ascultă, Sandro, mâna vrei să mi-o 'ntinzi, vrei?

Sandro (după o tăcere).

Nu!

(iese brusc).

SCENA VI.

Filippo (singur).

Invidiosul! Pizma și-o dete și pe față!
 Și suferă, văd bine; dar să-l iertăm. În viață
 Pe orice cale mergem, dăm tot peste dureri.
 Dar e ciudat: eu, omul ce-am fost până mai ieri
 Nesocotit în seamă, privit abia de milă,
 Și multora din oameni făcându-le chiar silă,
 S'ajung a fi acum așa de pizmuit!
 La curtea ta, favoare, azi sunt îngăduit...
 Și Sandro mi-e prieten; dar amicia poartă
 Venin ades, legată de-a 'nșelăciunii toartă.
 O! inima mea tristă, cât simți de mult și cât
 Te rod într'una dinții destinului urât!
 Dar, ca să mă mângâe, cu vocea ei ușoară,
 E ea, aci aproape, sărmana mea vioară.
 E draga mea iubită, din ori și ce moment
 Și eu sunt ca și dânsa: un dulce instrument
 Vârât într'o cutie diformă.

(Merge și scoate dintr'un armoar vioara lui,
închisă într'o cutie roșie; apoi o pune pe
masa din dreapta).

Vino, vino,

Cu-a ta înfățișare durerea mea alin-o!
Mi-ești scumpă! Tu ești creațiunea mea!
Copilul meu! Sunt tatăl bun, sincer, care vrea
Copilul său s'ajungă în lume cel mai mare!
In sânul tău s'ascunde tezaur de încântare,
De-accente, ce din suflet le-am zmulș să ți le dau,
Nu caut, nu, acuma să le deșept; dar vreau
Să te privesc cu toată puterea de privire;
Precum se uită-amantul la visu-i de iubire.
Și dacă vreodată în alte mâni vei fi,
Și cântecele tale voios se vor jertfi
La mese, la banchete, la nobili, la săraci,
Gândirea ta o clipă atunci să ți-o desfaci,
Și să ți aduci aminte de cel ce-odinioară
Îți fuse creatorul, mult draga mea vioară,
Iar inima lui toată spre glorie ți-a dat...
O! nu uita, iubito, pe bietul cocoșat!

(închide vioara în cutie).

Dar ce copil sânt! Oare e gloria ce fuse
Inspirătoarea 'naltă, ce'n creerul meu puse
Puterea genială de-a te creia? Nu! Nu!
Indemnul cel mai tare și cel mai nobil, fu

Amorul! pentru tine, frumoasa mea Gianina,
 În inima mea, arta, 'și-a revărsat lumina,
 Căci singur tu de mine n'ai răs ci mi-ai vorbit
 Cu vorbe dulci, ca soră, și-amarul 'mi-ai gonit...
 De mic copil, la poartă când m'aji găsit în zdrențe
 Cu buzele aproape de gerul crud să 'nghiețe,
 Tu m'ai luat alături de tine, lin umblând
 Pe-obrajii mei cu mâna și'n ochi privindu-mi
 blând.

De-atunce 'mi-ai fost dragă și am voit de-atunce
 Ca soarta fericită în brațe-mi să te-arunce,
 Să fii a mea!... ce? Iruntea-ți grozav s'ar încreți
 Iubirea când 'ți-aș spune-o? Și ce? ai resimți
 Vr'o ură către mine? Să cred? Să cred nu-mi vine!
 Tu nu poți să fii altfel decât bună cu mine!
 Și la concurs, azi, premiul de-o fi ca să-l câștig
 Sunt fericit, în fine, putea-voi ca să strig.
 Ești fiică de artistă, Gianino, scump tezaur,
 Și tu, văzându-mi premiul, frumosul lanț de aur,
 Vei admira talentul!... La sânul meu deschis
 Atuncea te voi ține!.. Ce vis măreț! ce vis!

SCENA VII.

Filippo, Geanino

Gianina (aparte)

E singur. Pot de vorbă cu el să stau, în fine.

(Tare).

Filippo!

Filippo (trezindu-se din reverie)

Ea! o, Doamne!

Gianina

Te căutam.

Filippo

Pe mine?

Gianina

Voiam să știu de este adevărat ce-aud
Zicându-se, că astăzi... (aparte) Momentul este
crud!

(Tare) Și d-ta iei parte l'acest concurs. Să fie
Această veste dreaptă?

Filippo

Da, domnișoară.

Gianina

Mie

Nesigur îmi părușe ăst svon și m'am grăbit
Să aflu adevărul din parte-ți lămurit.

Filippo

Da, concurez. In fața acestui premiu mare, —
Și-apoi patronul nostru Ferrari, știți, îmi pare,

A și promis acelui care va fi întâi, —
 În fața-acestor lucruri puteam eu să rămâi
 Rețrăs, tăcut?

Gianina

Așa e. Știi foarte bine, tata
 Ca să mă dea acelui învingător e gata.
 El a promis, și lanțul ori-cine 'l va avea,
 Fără 'ndoială, are și drept la mâna mea,
 Eu cred că dumitale norocul îți zâmbește
 Mai mult.

Filippo

De ce?

Gianina

În cercuri de tineri se vorbește
 Cum că vioara-ți este, — toți o mărturisesc, —
 Cap d'operă. Succesul deci toți ți-l prevestesc.

Filippo

E drept: am pus în lucrul vioarei multă artă.
 Dar că voi fi eu tocmai învingător, mă iartă
 Că 'ntreb, de mine cine preocupat e-atât?

Gianina

~~Am în d'umitate~~

Filippo

Ei!... Uite, nu știu cât
 Oi fi de prost, dar totuș țiu mult să-ți dau acuma
 Pe față tot adâncul secret ce am, căci numa
 În dumneata am încă încredere și tot
 Ce-ascund în cugetare nu mă sfiesc să scot
 În fața dumitale. Mi-ai fost ca și o soră
 Și mi-ai gonit durerea din ori-ce tristă oră.
 Zău, nu știu cum, dar crede, am dovedit astfel
 Ca niciodată, — singur mă mir, — că mă înșel.
 Adesea 'mi zic, văd însă că nu. Cunoașteți oare
 Că se găsește-o plantă așa de simțitoare,
 Ce, dacă se atinge cu degetul nițel,
 Ea tremură, își strânge foițele?... La fel
 Cu ea sunt; căci spre mine un om când se 'n-
 dreptează,
 Eu mă sfiesc, am teamă și cred că meditează
 C'un rău să mă lovească... Nu știu de ce v'o
 spun...
 Dar, mă iertați, sunt poate, nesuferit, nebun...

Gianina

Atunci, de este astfel, eu mă retrag...

Filippo

Așteaptă.

Rămâi, te rog. De-mi fuse gândirea ne'nțeleaptă.

Mă iartă. Adevărul atunci să ți-l rostesc:
 Ei bine, da: izbânda și eu mi-o prevestesc,
 Încredere am multă în opera mea, care
 În public va produce înaltă admirare!

(arătând vioara)

Privește! pentru dânsa atâtea nopți pierdui,
 În ea comori de note și farmece să pui!
 Și n'am avut în viață o grije mai aprinsă,
 Decât să-mi fac lucrarea în adevăr distinsă,
 Cu toate-acestea poate și-a celorlalți amici
 Să fie tot atâta de reușite. Nici
 Odată nu spui numai de mine vorbe bune.
 Dar ceea ce pot însă desăvârșit a spune,
 E c'am găsit știința măștrilor cei vechi,
 Ce 'n lucruri de vioare erau fără perechi.

Gianina

Adevărat? aflat-ai știința lor?

Filippo

Da, da;

Și mâine tuturor amicilor voi da, —
 Ca probă de iubire, — formula minunată.
 Prin care se vestiră artiștii de-altă dată!
 Mi-am comparat vioara, — să pot a socoti
 Izbânda mea complectă, — cu una de Amati.

Nemuritorul geniu! — Ei bine, domnișoară,
 Avea acelaș farmec artistic, simțitor,
 Cu un suspin ce scapă din cântece de dor...
 Din coardele sonore, o notă magistrală,
 Ieșea, în cât să umple o largă catedrală!

Gianina (aparte)

Sărmanul Sandro!

Filippo

Astfel din ziua, sfânta zi,

Când opera dorită în toate o sfârșii,
 Mă simt stăpân pe-o lume de visuri fericite...
 Minutele amare ce-aveam, sânt îndulcite,
 Când strâng la sân vioara, ca un amant nebun!
 De-ași fi sau nu eu tocmai, cel premiat, vă spun:
 Nu-mi pasă! mulțumirea ce 'mi farmecă viața,
 E când, pornesc, sub brațe cu dânsa, dimineața,
 Pe când Cremona doarme și totul e tăcut,
 Și singuratic, locul ce este mai plăcut,
 Sub ramuri, verzi, pe tarbă, aleg și iau vioara
 În aer să-și reverse de armonii comoara.
 Cu mintea aiurită în reverii mă duc
 În țara fanteziei, din doruri să apuc
 Intr'aripate visuri! Și inspirarea vine
 Pe fruntea mea să-și lase suflările-i divine...
 Când soarele răsare sub cerul limpeziiu,
 Și foile se mișcă de vânt ușor și viu,

Cu foc mai mult, în cântec simțirea mea se
neacă!

Din fiecare coardă un cârd de note pleacă,
Și toate scot un cântec frumos, veselitor
În care se încheagă junețe și amor!

Gianina (aparte)

Sărmanul Sandro!

(tare)

!otul ce-mi spui cum mă încântă!

E-așa frumos! O! arta, putere mare, sfântă!

Filippo (punându-și vioara la umăr)

Ascultă tonul dulce și lin ce-l scoate 'n la.

Gianina

Mai bine cântă ceva, te rog, căci voi afla

Atunci comoara 'ntreagă de tonuri.

Filippo (aparte)

Duioșia

Ce are 'n glas 'ți 'ntrece, vioară, armonia!

O! Doamne! când succesul sublim va fi al meu!

(tare)

În adevăr, senioră, voești să cânt?

Gianina

Da, vreau

(aparte)

Vreau să aud vioara de este—cum se spune:
Prin cântecele sale o tainică minune.

Filippo

Să cânt... ce?... O sonată în sol de Corelli.
Voești?...

Gianina

Cum vrei!...

Filippo

Ascultă!...

Gianina

Te-ascult.

Filippo

Voi învăli

De farmec tot auzul și simțul dumitale!

(Scenă mută. Filippo, după pupitru, execută întâiele măsuri ale unei teme maiestoase și grave, pe vioara sa, care este de o sonoritate admirabilă. Gianina ascultă cu atenție adâncă. Figura sa începe a exprima o admirație dureroasă; apoi își lasă capul între mâni și izbucnește în lacrimi. Filippo, după un minut, o zărește și, oprindu-se, vine către ea).

Plângi?.. ce?.. e cu puțință? eu să însuflu jale.
Și să pătrund în suflet cu'n cântec?.. eu, un
prost,

Un slut, ce totdeauna de răs la toți am fost?
 O spune-mi, nu e dulce vioara mea, seniora,
 Ca viersul filomelei, când vede aurora?
 Nu crezi că e o voce suspinătoare? nu?...
 Văzuși, un cântec numai cât farmec conținu?
 E ceva mai poetic, mai plin de mângâere,
 De cât puterea artei, fruntașe 'ntre putere?
 A! nu mai sunt, Filippo, atât batjocorit...
 Și gluma tuturor! Acuma, neoprit,
 Ridic cu fală fruntea! și mândru simt!.. Lumina
 Orgoliului naște! Căci te-am făcut, Gianina,
 Să plângi!.. Orcari glorii deșerte 'mi sunt și n'au
 Atâta preț și-atâta mândrie pre cât au
 Acele diamante din ochii tăi ce pică,
 Și 'ți udă fața albă, frumoasa mea amică!...

Gianina

Oprește-te, Filippo, căci nu voesc să fiu
 Cu tine-amăgitoare... Eu te 'nțeleg și știu
 Ce este o mândrie de-artist, și crede bine
 Că 'n clipele acestea o 'mpărtășesc cu tine...
 Dar lacrămile mele din alte pricini curg.

Filippo

Vorbește.

Gianina

Precum omul în al vieții-amurg.

Pătruns de frica morții se vede și se teme,
 Așa, de reci fioruri, pătrunsă sunt și geme
 Tot sufletul în mine. Ce tristă mă găsesc!...
 Dar... iartă-mă!... Izbânda'ți — pe care-o
 prevestesc

Și eu,—acum mă face să plâng, și interesul
 E c'aș dori să fie al altuia succesul.

Filippo

A!

Gianina

Da! aș vrea un altul să aibă-acest talent
 Al tău, și el să 'ncânte cu scumpu-ți instrument.
 Acuma văd puterea de geniu ce e 'n tine...

Filippo (arătând ușa pe unde eșise Sandro).
 Iubești?...

Gianina (cu o voce ușoară)ș

O! da!...

Filippo

Pe Sandro?

Gianina

Pe el!.. Ghicit-ai bine!..
 Mărturisește!.. Dorința de-a fi încoronat,
 Mi numai, îmi frământă simțirea necurmat.

Văzând acumă însă vîoara ta, cât este
 De-artistic făurită, o! mă 'ndoesc, ę peste
 Putință să objie frumosul premiu el!
 E crud!... Dar totuș tristă nu sunt de fel, de fel,
 Ce? n'are să câștigue frumosul lanț de aur
 Filippo, bunul frate, ce are un tezaur
 De geniu 'ntr'însul?.. Uite, sânt veselă și zic,
 Că e meritul numai al tău, iubit amic!
 Ești singur între tineri mai înălțat în artă!
 Dar... nu pot disperarea să-înăbuș... nu... mă
 iartă!!

(plînge)

Filippo

Gianino, ca și tine eu sufăr, însă tăci;
 Cu plînsul tău știi câtă durere grea îmi faci!..

Gianina (cu energie).

A! da, sunt o nebună și uit că n'ai în lume
 Nici mumă, nici părinte, nici stare, nici renume;
 Că arta este numai prietena ce ai,
 Ce 'ți dă o mîngăere, când tu accente 'i dai.
 Destul cu-atâtea lacrimi!... Lui Sandro 'i port
 iubirea,
 Căci inimii lui bune robită mi-e simțirea...
 El poate ca să fie orîcînd al meu, iar tu —
 Cum nimeni dintre tineri să faci nu putu, —

Vei fi de toată lumea iubit, suit la stimă,
Prin gloriile tale și arta ta sublimă!..

(luându-i mâinile)

Vezi, nu mai plâng... suspine din piept n'o să
mai scot...

Sunt veselă, vezi?... uite!..

(izbucnind iar în lacrimi)

Dar nu!... nu pot!... nu pot!...

(Iese)

SCENA VIII.

Filippo

(singur, după un moment de cugetare dureroasă)

Iubește pe un altul! S'a revoltat, în fine,
Problema fericirii printr'un cuvânt... Ea ține
La Sandro ca la nimeni!.. Frumosul uvrier
E pentru ea un înger, un Dumnezeu din cer!..
Iubește pe un altul!.. Și pentru ce mirare?
Ea, tânără, plăcută; și el cât farmec are!
În amândoi aceleași aprinse inimi!.. Iar
Tu, slut, ghebos,—urâtă ființă în zadar
Ți-ai înstelat cu visuri gândirea, ce ți colindă
În aiurări nebune!.. Privește-te în oglindă,

Pocitule, mai bine, și vezi, să fii, de poți
 lubit de o femeie, când râd de tine toți!
 Loc, celor ce natura le dete chip de îngerii!
 Tu, monstrule, fugi, du-te, necontenit să sângeri
 Sub chinurile soartii!.. Prin scorburi să pătrunzi,
 Ca fiarele sălbatici de oameni să te-ascunzi.
 Ce cauți tu, stafie, să sperii, să faci silă?..
 N'avu de tine milă natura, nu au milă
 Nici oamenii!.. Acuma, la ce-ași mai concura?
 Biet visător!... ce dulce nădejdea te zbură
 Pe-a gloriei cărare, sperând să te iubească
 Ea, când succesul mândru cu drag o să-ți
 zâmbească!
 Spre-a face-o vioară demnă, tot geniul tău ți-ai
 strâns,
 Și izbutești din ochii să scoți abia un plâns...
 Ar fi o nebunie concursul să m'atragă..
 Mergi tu, acolo, Sandro, Gianina ta e dragă,
 la premiul și în urmă vă însoțiți de veci;
 Nu, după mine, Sandro, de cel mai vrednic treci.

(apucând vioara)

Tu, operă deșartă, la ce mai ești tu bună?
 Crezându-te, avut-am iluzia nebună
 De-a fi iubit!.. Speranță acuma nu mai am...
 Zvârlindu-te de scânduri cu-amar să te sfăram!

(s'oprește)

Dar ce ideie neagră!.. E cu putință, prețul
 Concursului să-l aibă un altul și disprețul
 Atunci de mine însu-mi m'ar omori!.. Talent
 Lui Sandro nu-i lipsește dar... sfânt devotament.
 Inspiră-mi o ideie spre fericirea lui!..
 A! da: să-i scot vioara și 'n locul ei să pui
 Pe-a mea; n'o să ghicească. Cutiile închise
 La juriu chiar de-aice direct vor fi trimise,
 Iar tu, vioară scumpă, menită o să fii,
 Lor, dându-le norocul, pe mine-a mă jertfi!
 Curaj! Devotamentul e pentru ea!... serviciul
 E numai pentru dânsa!

(Deschide cele două cutii, pune vioara lui
 Sandro în cutia roșie; apoi, în momentul de a
 pune pe a sa în cea neagră:)

Ce crud e sacrificiul!
 Să mă despart de tine astfel n'aș fi crezut
 În veci, amică dulce, pe care te-am făcut
 Cu toată 'nflăcărarea, cu toată pasiunea,
 Spre-a fi între minunea de opere, minunea
 Lipsită de păreche... Adio! Mă despart
 De tine, restul vieții în chinuri să-l împart,
 Te voi dori cu dorul cel mai adânc din lume.
 Și te voi plânge vecinic strigându-te pe nume!
 Adio! sub durere greu sufletu-mi d'strup,
 Copilul meu, căci parcă te-așez într'un còsciug!

(Inchide brusc cutia, apoi cu o voce surdă:)
 În fine!

SCENA IX.

Filippo, Taddeo Ferrari, Sandro*Ferrar*, (intră prin fund)

Hai, Filippo, hai, Sandro! Hai la naiba!
Lipită este lenea de voi, precum e sgaiba
De bubă! Sânteți gata? Concursul pe curând
S'apropie! De asta, nici n'a trecut prin gând!

Sandro, (intră prin fund).

Da, sântem gata.

(arătând cutiile viorilor).

Iată viorile!

Ferrari

A bravo!

Imi place când, la dracu, înlăturați zăbava!
Copiii mei, o vorbă permiteți să vă spun!
Sunt profesorul vostru și-n voi nădejde pun.
Din amândoi, sper, unui izbânda să câștige;
Altfel toți nătărăii în contră-mi o să strige.
Că nu v'am dat știință nici cât un bob de mei.
Victorioși fiți, gura bârfașilor mișei
S'o astupăm!.. Orașul e tot în sărbătoare
Și lumea circulează pe străzi, nerăbdătoare..
Tot juriul este 'n plină companie; cu ei
Se află și preotul, capelei, scumpii mei;

Profilul său alb, tocmai ca zarzărul în Aprilie
 Se vede de departe sbârcit și-albit de zile;
 În aer se aude un murmur trist, ușor,
 De muzică!... Pe uliți toți simt în pieptul lor
 Că intră numai note dulci, tainic și respiră
 Cu sete atmosfera... Așteaptă toți și-admiră!..
 Ferice va fi astfel de cel victorios!
 Ce aclamări l'așteaptă, ce vuet sgomotos!..
 Cremona'i ca o mare orchestră încordată...
 Nainte de-a fi însă cortina ridicată!

Sandro

Așa fiind, patroane, să ne pornim acum...

Ferrari

De sigur, se înțelege! Pe drum, copii, pe drum!

Sandro

Filippo mergi?

Filippo

Ascultă, amicul meu, fă bine..
 Măndatorezi mult...

Sandro

Spune, ce vrei!

Filippo

Rog du cu tine

Și biata mea vioară. Tu știi, pe unde merg.
Din jurul meu, cu spaimă toți se retrag, se șterg;
Te rog, ai bunătate, scutește de-a mă duce
Acolo, iar urâtul să nu mai mă apuce.

(Sandro, întorcând capul apucă mâna lui
Filippo, care i-o întinde).

Voești, iubite Sandro?

Sandro

Da, da.

Filippo

Îți mulțumesc.

(Sandro iese cu cele două cutii).

SCENA X.

Filippo, Ferrari

Filippo (aparte).

Făcut-am sacrificiul deplin!

(tare către Ferrari).

Eu socotesc.

Car trebui de față să fii la încoronarea
Lui Sandro!

Ferrari

Da, zici bine, dar vorbă e că starea
Lui Sandro nu prea este, ști! poate să mă 'nșel,
N'ai tu, Filippo dragă, talent mai mult ca el?
O! o! o! o! ca geniu ești, cred, ca un balaur,
Iar dânsul... o șopârlă!... Frumosul lanț de aur
Îl vei avea tu, sigur!

Filippo

Eu nu prea am noroc!

Ferrari

Te îndoiești de tine și ești un dobitoc!
Ascultă-mă pe mine; decât toți concurenții
Ești cel mai bun și vrednic de ori și ce pretenții.
Căștigă premiul numai, și eu te-aleg voios
De ginere!

Filippo

Stăpâne...

Ferrari

Nu sunt neomenos:

Dau meritul aceluia ce meriță!... Și crede
 Am ochi, ce cu finețe pătrunde mult și vede:
 Ai calități destule, ce le iubesc și-mi plac...
 Și eu, însurătoare când am voit să fac,
 De două ori ca tine eram mai în etate,
 N'aveam o frumusețe de cele nesărate,
 Dar giaba! frumusețea, pe-un chip bătrânicios,
 Pe: „vino'ntoa” nu-l are; și-atunci... la ce folos!
 Nevastă-mea, din contră, cochetă, tinerică,
 Închunise-o droaie de tineri!... Mi-era frică
 Să nu mi-o 'nhațe altul și mă trudeam mereu
 Întrăgostit de dânsa să fiu eu, singur eu!
 Când noaptea, în odaie, ca tot amoretatul
 Întram trist, insomnia, să-mi fie groaznic patul
 Lăcea; și totdeauna pe jale rămâneam
 Iar, tainic, în tăcere, afară auzeam
 Trecând în cârduri, tineri, pe tainici mandoline
 Improvizând atâtea române dulci și line...
 Acele mandoline eu le vândusem lor
 În timpul zilei; astfel că 'n ciuda tuturor,
 Nevastă-mea, de dânsii ce-atât era cîrtată,
 S'amorează de mine știi!... țepăn! și îndată
 Făcurăm și logodna! Vezi? Iacă!.. dar ce stau
 De vorbă! Unde 'mi este bastonul? Unde?.. Vreau
 Să fiu și eu de față l'acest concurs...

(Iese la dreapta).

SCENA XI.

Filippo apoi Gianina*Filippo*

De sigur

Că Sandro premiatul va fi!.. Sânt foarte sigur!
 (Zărind pe Gianina, care îmbrăcată într'o măn-
 tie, în mână cu o carte de rugăciuni, intră
 prin fund).

O! Doamne!... Ea!...

Gianina

Filippo, viu, — iartă-mă că-ți spun, —
 Dela frumoasa noastră biserică... Nebun
 Mi-e sufletul!... Voit-am să rog să 'ntoarcă mila
 Spre mine și spre Sandro al meu, sfânta Cecila
 Ca lui să-i dăruiască norocul de-a ieși
 Intâiul!... însă ruga de-odată mi-o sfârșii,
 Ingälbenind la gândul că fac o rugăciune
 Nedreaptă. Pentru rele o! cerul nu dispune
 De bunătăți!... să fie orice va fi!.. mă duc...
 Mă duc; la revedere... pe unde să apuc?..

(Traversează scena și iese la dreapta)

SCENA XII.

Filippo (singur)

Ce turburată este rărmiana! îl inbește
 Atât de mult!.. ca dânsul de-aș fi și eu, firește,
 Că m'ar iubi!..

SCENA XIII.

Filippo, Sandro

(Sandro intră prin fund cu grabă, în cea mai
 mare turburare).

Filippo! Filippo!

Filippo

Ce?.. ce ai?..

Ești galben! Plângi?.. Pe gânduri, în turburare
 stai!

Ce s'a 'ntâmplat?

Sandro

Filippo, nu pot, nu sunt în stare..
 Să-ți spun!.. M'apucă groaza!.. Iertare! Oh!
 Iertare!

Filippo

Dar pentru ce iertare îmi ceri? ce mi-ai făcut?

Sandro

Sunt un mișel!.. Filippo, de când am cunoscut
Pe-această dragă fată mi-e mintea rătăcită;
Nu știu ce fac! Ideia c'ar fi neorocită
Luând un altul premiul a scos din mine răget
De groaznică mânie. Și fără, ca să preget,
Pe când duceam la juriu vioara ta și-a mea,
M'a inspătat un fulger infam ce mă orbea.
Și, ca un hoț, vioara ce-ți aparține ție,
Am pus-o, — o! Filippo, — în neagra mea cutie.
Da, le-am schimbat!

Filippo

Tu?

Sandro

Iute la juriu le-am dus
Și 'n fața lor cu mâna, ce tremura, le-am pus.
Cutile îndată fiind apoi deschise
Simțiam c'orice putere atunci mă părăsise
Și, neavând curagiul să stau în fața lor,
Fugii! Filippo, spune-mi, vei fi tu iertător?

De vrei dispar de-aicea, căci mă gonește vina
 Dar numai să nu afle, ce-am săvârșit, Gianina
 (cade în genunchi)

Filippo

Fii liniștit, amice, n'am drept a te ierta,
 Căci n'ai schimbat nimica decât vioara ta.

Sandro

Ce zici?

Filippo

Eu mai înainte de tine le schimbasem.
 Și drumul spre izbândă chiar ți-l asigurasesm.

Sandro

Cum? Cum?

Filippo

Se înțelege, mirarea te-a cuprins
 Dar vei pricepe lesne. Eram și eu aprins
 De dragostea Gianinei. Ea însă numai ție
 Iși deschidea simțirea și nu dorea să fie
 De cât a ta. Atuncea, amorul să-l înec,
 Mă hotărâi, în lume apoi nebun să plec,
 Și, pentru a fi sigur de-a gloriei menire,
 Jertfii a mea vioară spre-a voastră fericire.

Sandro (sculându-se)

Nu! Nu primesc! o crimă am săvârșit și sânt
Nevrednic de iertare! Nu 'mi spune un cuvânt
Mai mult; ordonă-mi numai să plec și plec în
lume,

Să nu se mai audă în veci de al meu nume.
Să plec, Filippo-arată'mi un semn, un singur
semn.

Rămâi, căci de Gianina, ești demn, ești demn,
ești demn!

(Zgomot afară).

Filippo

Te rog, te liniștește, amicul meu!

SCENA XIV.

(Taddeo Ferrari intră prin fund și, zărind pe Filippo, ridică brațele către cer. El este urmat de toată corporația lăutarilor și de doi paji, îmbrăcați în culorile orașului; unul purtând lanțul de aur, pe o pernă; cellalt vioara lui Filippo, împodobită cu flori și cu panglice.—Gianina apare pe pragul ușii din dreapta).

Toți

Trăiască

Filippo!

Ferrari

Vino! Vino! la sânul meu!.. Trăiască
 în veci nebiruîtu-ți talent!.. Eu te proclam
 Al tuturoră rege, așa precum visam
 De mult!.. Și înaintea tovarășilor, iată,
 Că 'mi țin promisiunea ce către voi mi-e dată:
 A ta Gianina este!.. Dar stai, stai, am uitat:
 la aduceți-mi lanțul.. Te vreau încoronat!..

(la lanțul și se îndreaptă spre Filippo).

Filippo (îl ia din mână și merge să atârne lan-
 țul de gâtul Gianinei).

Il dăruesc Gianinei! și dacă vrea, îi cer,
 Din el să facă numai atât, un giuvaer,
 Când cu amicul Sandro se va 'nsoji în taină,

Gianina

Îți mulțumesc, Filippo!

Sandro (emoționat)

Amicul meu sublim!..

Ferrari

Ce?.. ce?.. Mă rog, cu vorbe în vânt să isprăvim!
 A ta Gianina este!..

Filippo

Patronul meu, ascultă:
 Să pribegesc în lume am eu, dorință multă.
 De mâine plec, aiurea renumele-ți să duc.
 Italia!... spre dânsa vreau drumul să-l apuc:
 Aice, îmi făcusem un vis, o nebunie;
 Dar cecece visasem nu fuse ca să fie!
 Plec însă cu plăcere, sperând că amintit
 Voi fi din vreme 'n vreme și une-ori dorit, —
 Atât!

(mergând spre Sandro și Gianina)

Tu, camarade, cu scumpa-ți fidanțată,
 În totdeauna viața îți va zâmbi curată.
 Folositoare munca îți va ieși oricând...
 Sub soarele iubirii, e traiul dulce, blând...
 Vr'odată, când s'o rupe o coardă din vioară,
 C'un sunet melancolic și-o plângere ușoară,
 Gândește-te atuncea că tot astfel s'a spart
 Și inima mea tristă, acum, când mă despart;
 Și nu uitați, prieteni, că v'am iubit!

Ferrari

Dar bine,
 Ești un ingrat, Filippo! Tu gloria, cu tine
 O iei...

Filippo

Vă las pe Sandro!

Ferrari (aparte).

Ciudat temperament!

Filippo

Și Sandro e un tânăr energic, de talent!

Ferrari

De fericiri complete ne dăruiești comoara;
Dar ție ce-ți rămâne, amicul meu?

Filippo (luându-și vioara).

Vicaru!

(o strânge cu căldură la sân)

CORTINA

PATER

Dramă într'un act în versuri.

PERSOANELE

Domnișoara Roza

Protopopul

Jac Leroux

Un ofițer

Zeli

O vecină

Soldați

P A T E R

Belleville, Mai 1871

O cameră în catul de jos, cu o uşă şi două ferestre în fund, cari dau într'o grădină plină de soare şi de florării. Dincolo de grădină, înconjurată de un zid scund, a cărei grilă e deschisă, se zăreşte o ulicioară mărginaşe şi câteva coşuri de uzine. — Mobilierul e din cel mai simplu, aproape rustic. O laviţă, o masă rotundă, scaune şi fotolii de paie. La stânga, o sobă, deasupra cu statua fecioarei făcută de gips. La dreapta un birou şi o bibliotecă plină cu volume broşte. Pe ziduri, un mare crucifix de ivoriu şi două tablouri religioase. Uşi la stânga şi la dreapta.

SCENA I

Zeli şi Vecina

(La ridicarea cortinei, Zeli, o bătrână servitoare, îmbrobodită ţărăneşte, şede pe un scaun, într'o poziţie abătută. Lângă ea, în picioare, Vecina, o femeie tânără din mahalalele Parisului, purtând un coş cu târgueli).

Vecina

Adevărat să fie? Bandiţii l-au răpus?

(Zeli face un semn afirmativ din cap).

L-au omorît? Aşa e?

Zeli

Aşa e, cum ți-am spus...
 Deună-zi, pe când încă ne stăpâneau quartierul,
 Acești netoși sălbateci, cari 'ngrozeau și cerul,
 Abatele, — cum spune un bun vecin, — tihnit
 Trecea, prin strada Haxo, de preoți însoțit.
 Dcodată 'l vede însă că mânilă ridică
 Spre bine-cuvântare, — și cade făr' să zică
 O vorbă. — De-a sa moarte, surora sa și eu
 N'aflasem nici o veste; dar bănuiam mereu,
 Că l-or fi prins și poate că-i numai arestat;
 Dar așteptam să fie îndată liberat.
 Căci dânsul pretutindeni se bucura de-un nume.
 Inbit și cu-admirare rostit de 'ntreaga lume,
 Era atât de darnic!. Un sfânt... Ah! ce mișei!...

(se aude sgomotul unui foc de pluton).

Vecina (tresărind).

Ah!...

Zeli

Lasă-i să-i omoare, cum omorau și ei!
 Pe toți măcelărească-i! Păcatul nu-i atinge!

Vecina (sculându-se).

Mamă Zeli, îmi pare că lupta iar se 'nceinge;
 Din dosul primăriei pârâul e 'nroșit

De sânge. Și văzându-l ce groază am simțit...
Mă înfioresc de groază! Sânt vinovați cu toții.

Țeli

Mai inocent ca dânsul cine era?.. dar hoții
Il omorără! Bietul Abate!.. el avea
O inimă de aur și vecinic se gândea
Cum ar putea s'ajute pe-acel care nu are!
Și 'l sfâșiară tocmai pe el, ca niște fiare!
Eu, știi, sunt dela țară, dar nu-s printre țărani
Așa sălbatici tigrii c'acești pariziani.
Aud că fac aceasta pentru... pentru Comușă
Ei și? vorbe deșerte! prostie oarbă, bună
Și vrednică de fiare. Se bat ei între ei,
Iau prizonieri, omoară c'acei bandiți mișei,
Ce te pândesc în codru. —Impușcă pe-un Abate
Pe-un om ce tuțurora era amic și frate,
Și care 'n aste zile de-așediu 'ngrozitor,
La câți săraci dedese o mână de-ajutor!
Acest popor nemernic, o spui c'o crudă silă,
Ar trebui să fie zdrobit fără de milă!

Vecina

E-adevărat!.. Iți vine de spaimă să te 'nchini!..
Li se cuvine moartea acestor asasini...
Și când mi-aduc aminte, cum iarna, pe zăpadă,
Venga bietul Abate s'ajute și să vadă

Pe cei volnavi și singuri, încovoiați sunt ani,
 Și cum, pe fiecare, îl ajută cu bani...
 Și ei îl omorâra!.. oh!.. plânsul mă înneacă!..
 Dar d-șoara Roza, mă 'ntreb, ce-o să se facă?
 Nenorocita soră, care-l iubea atât!..

Zeli

Ea a rămas pe gânduri și mută, așa 'n cât
 Părea că e nebună, ca omu 'nvins de patimi.
 De-odată însă țipă și isbucnește 'n lacrimi, —
 Și cu un glas sălbatec, cum e de nedescris,
 Ea arunca blesteme pe-acest infam Paris!
 Și repeta într-una: „Oroare!.. Infamie!“...
 Mă speriasem!.. Inșă, în disperarea-i vie,
 Ea obosi și uife, ntr'un fotoliu-al său,
 Căzu și 'nchișe ochii. Dar pare-a-i fi tot rău.
 Tresare 'n somn, asudă și geme, se 'nfioară
 De fel de fel de vise.

Vecina

Sărmana domnișoară!

Zeli

De când servește la dânsa sunt cincisprezece ani.
 Părinții lor, — aproape burghezi, de și țărani, —

Muriseră. Pe-atuncea Abatele, la școală,
 Mergea, și a sa soră făcea din el o fală.
 Mai mare de cât dânsul, îl îngrijea, spunând
 La toți, că al său frate nu e copil de rând.
 Iar mai târziu, băgându-l în seminar, el, stima
 La toți le câștigase—căci veșnic era prima!
 In vremea-aceea sora Abatelui avea
 O frumusețe rară; și-un văr al său dorea
 S'o aibă de soție. Ea însă nu primise.
 Și 'n toată-a ei viață de-atuncea se decise.
 Să fie ca o mumă, veghind neconținut,
 Pe lângă al său frate, atât de mult iubit!
 Și n'am văzut vr'odată, doi frați să se iubească,
 Mai mult ca ei, ducându-și o viață îngerească.
 Acuma el în moarte s'a dus, ca 'ntr'un exil!
 Mă umple de oroare acest război civil!
 Când în foburgu-acesta numit vicar el fuse,
 O presimțire neagră pe suflet mi se puse.
 Locuitorii-acestui foburg, goi și desculți
 Mă îngrozeau. Ea însă: „să fie cât de mulți“:
 Imi zise cu o voce răstită și severă,
 „Căci frate-meu mulțimii cu mai mult drag
 oferă,
 „A sale binefaceri!“ Acuși, sub grele munci,
 Ea își aduce-aminte de vorbele de-atunci!

(plânge cu hohot)

Oh!.. Doamne!.. ce durere și ce nenorocire!..

Vecina

N'am pomenit vr'odată atâta nimicire!
(s'aude vocea D-șoarei Roza în camera din
stânga).

Zeli!

Vecina

Auzi?

Zeli

Se scoală. Mă iartă, dar aș vrea
Să pleci. O să te vadă și iarăș va 'ncepea
Să plângă. Și mi-e teamă din nou acum să-i
vină.

Iar nebunia.

Vecina

Iacă mă duc.

Zeli

Așa, vecină.
(vecina iese).

SCENA II.

D-șoara Roza, Zeli

(Dșoara Roza, în rochie neagră, intră abătută
și aproape ne mai putându-se ține pe picioare.
Zeli se grăbește s'o sprijine).

Zeli

Acum te simți mai bine?

Roza

Eu?.. Cum? da, am dormit...
 Dar visul.. oh, ce groaznic!.. și cât m'a chinuit.
 Acesta-i somn?.. Mi-e sete...

(Ea șede. Zeli îi aduce un pahar cu apă, pe care îl bea cu sete).

Ce zici, se mai aude
 Vr'un zgomot?.. puști sau tunuri?.. Ce sunete?
 (Ce crude!
 Imi chinui odihna! Tot se mai bat?

Zeli

Nu crez.

Aud că federalii din urmă, 'n *Père-Lachaise*,
 S'au prins.

Roza

Și ai dreptate. E liniște deplină...
 A... ce frumos e cerull... și colo, în grădină
 Se 'mprăștie mirosuri de trandafiri... simți tu?
 Nimica nu se schimbă. De suferi sau de nu,
 Natura e aceeași: și florile, subt soare,
 Și pasărilor 'n aer... rămân nesimțitoare!
 Și ce le pasă oare că frate-meu e mort?..

(suspînând)

Frumosul fratel.. veșnic durerea-i o să-i port!..

Te resemnează. Crede în bunul Dumnezeu!
 (căt-re Zeli)
 N'a mai venit nimenea, pe când dormeam?
 răspunde.

Zeli

A fost pe-aici vecina.

Roza

Familia-i se-ascunde
 In crudă sărăcie. Și știu, — pe când trăia, —
 Că frate-meu adesea în taină-o mângâia.

Zeli

Apoi mai fuse încă și...

Roza

Și

Zeli

Și protopopul.

Roza (brusc)

Nu voi s'aud de dânsul.. căci îi presimt eu
 scopul.

Zeli

Vorbești greșit, stăpână. El e un înțelept,
 Și răposatul frate l'avea ca brațul drept.

Ei se iubeau de-aproape. Deci are datorie,
Să vie să mângâie durerea voastră vie.
Primiți-l dar.

Roza

Și zis-a că se va 'ntoarce.

Zeli

Da.

Roza

Ei bine, să poftească... Pe frate-meu iubea!..
Am fost nedreaptă poate... dar negrele-mi
blesteme
N'aș vrea să le oprească, când sufletul meu
geme!

Eu sufăr... și zadarnic, îmi va șopti mereu:
(către Zeli)

Poți să te duci.

(Zeli iese).

SCENA III

Roza (singură)

Să fie real: trăiesc eu oare?

Da, da, trăesc... și veșnic curg orele ușoare,
Ca niște triste-accente, cu -acelaș sunet sec,
Și nopți și zile cari în lungi dureri le trec!

Ades nu cazi sub cea mai grozavă lovitură!..
 Nu... n'am murit... și poate în cruda mea tortură
 Voi aștepta mult încă... pe când durerea grea
 Va sfâșia într'una amar inima mea!
 Când dulcele meu frate e mort, — mă ntreb în
 fine

Ce sens mai are viața să curgă pentru mine?
 Ah!.. cum nu-mi cade 'n mână unul din ei, în cât
 Să-l pot scuipa în față și să-l sugrum de gât!..
 Mi-e ura! or să fugă prin case să s'ascundă,
 Și D-zeu, de sigur, pe toți i-o ajută!
 Dar eu, o!.. niciodată nu voi putea uita
 I-au biruit se zice... dar mulți din ei—profundă
 Că ei sânt ucigașii iubitului meu frate.
 Și nu mai știu acuma să iert!.. Inima-mi bate
 Aprinsă! Sunt femei, ca ei, tot din popor,
 Și s'au trezit în mine instincte c'ale lor
 Ori cât să mi se spuie de milă și iertare,
 Nu vor putea să 'nmoaie un chin atât de mare!
 De ieri, băui amarul și propriul meu plâns,
 Otravă care 'n suflet picat-a și s'a strâns.
 Dar lacrimile-acestea mi spun că Dumnezeu
 Nu e nimic, când lasă ca să triumfe răul!
 E rău, mi-o dovedește în ori și ce moment,
 Când lasă ca să moară astfel un inocent!
 Și fiindcă el ajută pe demoni, sub învingeri
 Lovind nedrept pe-aceia ce printre noi sunt
 îngeri:

Nici nu mai cred într'însul!

SCENA IV.

Roza, Protopopul

Protopopul (vine prin fundul grădinii, înaintându-se către ea).

Copila mea!..

Roza (c'o voce întretăiată).

Doream

Ca să te văd, părinte.. mi-e rău, nu știu ce am.
Nimic nu pot să sufăr și totul mă agită...

O... nu mai am speranță și sunt nenorocită

Dar.., să vorbim... acuma... sau poate mai târziu.

Voi îl iubeați, știu bine... Dar iartă-mă... nu știu

De ce, când despre dânsul vorbesc, simt că mă
prinde

O tristă nebunie, ce sufletul mi-aprinde.

Și-aș vrea să plâng într'una tot plânsul meu
amar,

Intr'un unghier al casei tăcut și solitar.

Protopopul

Sânt indiscret, prea bine, mă duc. Nu-ți sting
delirul,

Dar socoteam: un preot ce-a suferit martirul,

E'n drept ca să-ți șoptească, ca cel mai sfânt
mister:

Te mângâie, femeie, și-e fratele în cer.

Roza

A... cerul!.. m'așteptasem... A... cerul totdeauna.
 Și 'n el stă egoismul, nimicul și minciuna!
 E'n ceruri al meu frate!.. Se poate! Inșă el,
 Fu mutilat de gloanțe, în groaznicul măcel,
 Colea, în strada Haxo. Când dus fu în pământ,
 Și-a mea credință 'n ceruri rămase în mormânt!
 A... cerul!.. și când prins-au pe frate-meu, —
 fatale

Minute! — acești tigrii cu poște canibale,
 Zdrobindu-l subt potopul de gloanțe ce curgea
 Era albastru cerul, calm, blând... și strălucea!
 Lui nu-i păsa nimica de moartea tuturoră!...
 Și nu era ca 'n vremea—Sodoma și Gomora
 Când se topeau subt flacăril.. Dar azi când în
 Paris

Urgia de ucideri și sânge s'a deschis,
 Ca un abis din iaduri, ar fi, gândesc, cu cale
 Puțin să intervie și cerul dumitale!..
 Mă blestemă acuma... ce-mi pasă!..

Protopopul

Nu, — te plâng!
 Și chinurile tale și 'n pieptul meu se strâng!
 Blestemele acestea sânt drepte, dar deșerte,
 Eu nu le-aud... iar Domnul putea-va să le ierte!
 Doar singur al tău frate, ce fu un sfânt martir,
 Va suferi în ceruri de-al sorii lui delir!

Roza (isbucnind în plâns)

Oh! iartă-mă părinte, mi-e mintea aiurită!
 Nu știu ce zic... vezi bine că sânt nenorocită!
 Te cred că bunul frate e dus în paradis!
 Pierit-a îndoiala și cred în tot ce-ai zis!
 Dar spune-mi, ce vieață pot duce fără dânsul?
 Să-mi stăpânesc durerea... să-mi liniștesc și
 plânsul.

Mă 'ndeamnă conștiința și-aș vrea ca s'o ascult;
 Dar nu poți înțelege cât îl iubeam de mult!
 Eram nu ca o soră, ci mumă; și 'n tăcere
 De mic îl îngrijisem c'o tainică plăcere,
 Iar când ajunsese mare—bun, demn, inteligent, —
 Il ascultam supusă, în ori și ce moment;
 El însă totdeauna naiv, distrat, pe gânduri,
 Părea copil... și vesel râdeam în dese rânduri.
 Poți judeca acuma în ce durere sânt:
 Rămas-am fără nimeni pe-acest întins pământ!
 Fratele meu!.. Ce simplu și blând fu traiul
 nostru...

L-au omorât bandiții hidoși, ca pe un monstru.
 Colea, când venea seara,—după-obiceiul lui, —
 Citea. Eu stam alături, cosând. Nu pot să-ți spui,
 Ce farmec fără seamăn mișca a mea simțire!..
 Tăceam!—Tăcerea-i limba vorbită în iubire...
 Iar când rupeam tăcerea, de-odată, eu și el,
 Rosteam aceeași vorbă, cu glas l'același fel.
 Trăiam în cea mai caldă și lină armonie.
 Jertfisem pentru dânsul întreaga mea junie;

Și nu vrusesem încă nici chiar să mă mărit, —
 N'a fost în lumea-aceasta un frate mai iubit!
 Iar când lipsea o oră, sau o secundă numa,
 Gândeam la el, întocmai, cum la copilu-i muma.
 Acum s'au dus acestea... sânt duse în pământ.
 Dar dac'auzi, din ceruri, umilul meu cuvânt
 Sărmane frate, crede, că 'n chinuri îngropată,
 Plăti-voi fericirea gustată altă-dată,
 Muri-voi de-a ta moarte, va fi un dulce-amar,
 Și-o crudă bucurie, în traiul solitar!
 Pe-a lacrimilor unde voi zilele-mi să treacă,
 Pân'oi simți că 'n ele inima mea se 'neacă!

Protopopul

Plângi... plânsul face bine și-adesă am văzut,
 Prin plâns recâștigându-ți nădejdea ce-ai
 pierdut!
 Căci plânsul în durere, ce chinurile 'nmoaie,
 E tocmai ca 'ntr'o stepă răcoritoarea ploaie!
 O... nu-ți vorbesc ca preot, ci numai ca amic,
 Și nu zdrobi speranța că-l vei vedea, îți zic.
 Ascultă 'n jurul nostru o voce lin murmură
 Și sufletu-i plutește, ca umbra cea mai pură!
 Ascultă, el vorbește: Adânc îți mulțumesc,
 De sincera-ți iubire, o soră ce iubesc!
 Oprește-ți însă de-astăzi fatalele blesteme, —
 Plângi — plânsul este dulce și bun, — dar nu
 mai geme!

Trăiește, — precum însu-mi trăiesc neîncetat
 În scumpa-ți amintire, în sufletu-ți curat!
 Ne vom vedea odată și speră, fără ură:
 Citește calm și tare, mereu sfânta scriptură.
 Și'n notele ieșite din glasu-ți va părea
 Ca niște dulci ecouri c'auzi din vocea mea.
 Spre crucifix te 'nchină, te roagă în tăcere,
 Cu inima ta blândă și plină de durere;
 Iți va părea și-atuncea că zâmbetul meu trist
 Ușor și tainic trece pe buzele lui Crist;
 Iar când ți-o strânge mâna săracii, ca stăpână,
 Vei crede că eu singur te strâng ușor de mână,
 Rămâi în veci creștină și lasă-te-a lupta,
 Te voi feri de rele, veghind asupra ta!

Roza

Adevărat? și poate l-am supărat, părinte!...
 Voi ști să am putere de-acuma înaintel!
 Și voi putea învinge amarele torturi!...

(abătută).

De ce nu sânt eu moartă?

(s'aud detunături de puști, de departe).

Protopopul (aparte).

Ce fel? împușcături?

Se bat și-acum?

Roza

Ascultă... prin depărtate locuri
 Auzi? ascultă bine... se trag și acum focuri!
 A... da, mi-aduc aminte... Comuna a căzut!
 A... scelerați... vă zbateți în ultimul minut!..

(Cu un țipăt de triumf)

In fine... mă răzbună... i-omoară!..

Protopopul (turburat)

Ce simțire

E-aceasta?.. Să te bucuri de-a lor nenorocire!

oza

Și nu cum-va te-ai duce să plângi asupra lor?
 Pe-aceste crude bestii?.. ar fi îngrozitor!
 Eu nu pot să am milă de ei și nu voi plânge
 Pe cei cari vărsară un Ocean de sânge!
 Ți se 'nfioară mintea de-atâtea-atrocități!
 Ei binele 'l plătiră prin crule răutăți.
 Ce-mi pasă că soldații 'i 'mpușcă, eu nu știu
 De cât că al meu frate azi nu mai este viu.
 L-au omorât mișei!.. Justiția 'nțeleaptă
 li pedepsește-acuma, — și-mi pare că e dreaptă!
 A... focurile-acele mă 'mbată... și aș vrea
 Să fiu și eu acolo, cum mor să-i pot vedea:

Să 'mbărbătez soldații, — ca omul de speranțe—
Mai furioși s'azvârle cumplitele lor gloanțe!

Protopopul

Asemenea cuvinte în gura-unei femei!

Roza

Dar știi că pentru-aceste canalii și mișei,
Jean, fratele meu, zilnic îi ajuta sărmanul
Și sătura pe mamă, și mângâia orfanul;
Și ei formau partida Comunei la un loc,
Toți gata să omoare și gata să dea foc.
Și fratele meu, vecinic, din tot, ce-avea la
dânsul

Le da, să le 'ndulcească nevoile și plânsul,
Li consola la boale, întocmai ca un sfânt,
Li miluia cu hrană, cu bani sau cu'n vestmânt.
Ei binele de astăzi îl și uitară mâine,
Și-l omorâră—cruzii!—pe stradă ca pe-un câine!
Ei... frații lor... sau poate semenii lor... toți răi..
Toți cei iubiți de dânsul, au fost călăii săi!
De necrezut...

(ea deschide brusc dulapul și scoate o haină de
preot și o pălărie rotundă).

Aicea păstrează-o biată haină,
Și-o pălărie veche... li tot spuneam în taină,

Cu această îmbrăcăminte, cu care tot te plimbi
 „Nu ți-e rușine, frate? N'ai face rău s'o
 schimbi!”

El însă îmi răspunde: „Surora mea, aseară,
 „Pe un vecin de-al nostru îl văd, galben ca
 ceara,

„Era Duval. Mai bine i-am ajuta pe ei:
 „Sunt cinci guri: el, femeia, și copilașii trei.
 „Un preot nu se cade cu luxul să s'aștearnă;
 „Apoi, cu-aceste țoale tot o mai duc o iarnă!”

(ea aruncă haina și pălăria pe un scaun).

Și patru zile 'n urmă el fu închis... auzi?
 Iar dintre ei, infamii! ingrați, mișei și cruzi,
 Nu se găsi nici unul să-l apered... Părinte,
 Tu mă blamezi zădarnic!... deși ai în cuvinte
 Induioșarea blândă a sfinților părinți.
 Vorbit-ai de-al său suflet că este-aici... tu minți!
 Cu fraze muzicale vrei să m'adormi... văd bine,
 Dar focurile-acele au deșteptat în mine
 Instinctul meu de ură... și fără teamă ți spun,
 Că n'am altă dorință de cât să mă răzbum!

Protopopul

Mă îngrozești cu-această grăire blestemată,
 Și-ar trebui prin casă să nu-ți mai calc vr'odată,
 Pentru respectul hainei ce port. — Cuvântul
 meu

Din urmă este-acesta: Eternul Dumnezeu,

Care muri pe cruce, spre-a lumii mântuire,
 Și cărui al tău frate, c'o sfântă umilire,
 Ii se 'nchină cu suflet de-adevărat creștin;
 E-un Dumnezeu ce iartă,—și-aude-ori-ce suspin!
 Fratele tău, când moartea fu gata să-l apuce,
 Nu s'a gândit, de sigur, de cât la Crist pe cruce!
 Iar când nenorociții mișei l-au împușcat,
 El, ridicându-și brațul, i-a binecuvântat!
 Tu cere răzbunare... urăște-acea Comună,
 Ce 'n suflet îți aprinde o furie nebună;
 Dar lasă-mă a crede: n'ar fi făcut astfel,
 Și bunul vostru frate, Abatele Morel!
 El, de-ar fi fost acuma să judece purtarea
 Acelor ce omoară!.. O! le-ar fi dat iertarea!
 Adio!

Roza

Mă pătrundeți cu-acest duios cuvânt;
 Eu sunt, vai! o femeie... fratele meu un sfânt!
 Și par'că nu mi-e mintea nici clară, nici în-
 treagă.
 Că-o să deviu eu oare și ce să fac?

Protopopul

Te roagă!

(iese).

SCENA V

Roza (singură).

Da, să mă rog! Azi noapte adesea am voit...
Dar nici o rugăciune n'am zis pân'la sfârșit.
Gândirea mi-era plină de-a urii răzbunare...
Ca să mă rog acuma din nou, fi-voi în stare!

(începe a recita pe „Tatăl nostru“).

*„Tatăl nostru care ești în ceruri, sfințească-se
numele tău, fie în voia ta“...*

Cuvintele acestea cad greu în mîntea mea:
Cum? Dumnezeu, aicea făcut-a voia sa?

(urmează înainte, silindu-se)

*Dă-ne nouă pâinea cea de toate zilele; iartă
greșelile noastre, precum și noi iertăm greșe-
lile...”*

Iertare?... Cui iertare? Acelor bestii crude?
Nu, Dumnezeu mi-e martor, el care mă aude,
Că eu nu vroi iertare!... Nu... vorbele 's deșerte...

(după o tăcere).

Preotul adineaori zicea c'un glas curat,
Că Jean, iubitul frate, pe toți i-ar fi iertat!
Dar eu, nefericita, eu nu mai pot să iert,
Nici să mă rog!... De-acum mi-e sufletul inert,
Și eu, cea mai pioasă, rămas-am ca un monstru
Și nu mai pot, în tihnă, să zic nici *Tatăl nostru* .

(În acest minut, un om cu capul gol, zăpăcit, purtând o vestă de federal, cu patru galoane de argint, intră repede prin poarta din fund a grădini; apoi, după ce-a aruncat o privire în uliță, la dreapta și la stânga, spre a se asigura dacă a fost văzut intrând aici, străbate iute grădina și se oprește în pragul ușii).

SCENA VI.

Roza, Jac Leroux

Jac (cu voce rugătoare)

Azil!

Roza (cu un țipăt de surprindere)

Ah!

Jac

Fie-ți milă, ascunde-mă... voiesc
Să-mi scap vieța!... dâșii, nebuni, mă urmă-
resc.

Dar am fugit într'una și le-am scăpat, în fine,
Intrând de-odată-aicea.

Roza (aparte).

Un federal la mine!

Jac

Oh! fie-ți milă, doamnă;—căci sânt de tot în-
vins,
Și după vesta-aceasta, recunoscut, sânt prins

Ia zid o să mă puie c'o poftă feroasă,
 Vor trage-apoi în mine.--Femeia-i generoasă!
 Și blândă!... Oh... mă credeți, eu n'am făcut ni-
 mic,
 N'am împușcat pe nimeni! Un colț, dar, cât
 de mic,
 O zi să stau într'însul... Azi numai... dispar
 mâine...
 De nu vei vrea... soldații vor trage ca 'ntr'un
câine:

De ai în lumea-aceasta un om la care ți,
 Un frate, un părinte, un soț, surori, copii,
 Ascunde-mă, ai milă, puțină bunătate,
 În numele aceluia părinte, soț sau frate!

Roza

Fratele meu!... Mișei!... și tu le ești la fel!
 Azi nu mai este 'n viață Abatele Morell...
 Tovarășii tăi singuri l-au prins ca pe o pradă,
 Și ieri îl omorârați, mișecilor, pe stradă!

Jac

A! sunt pierdut!

(vrea să fugă).

Roza (tăindu-i drumul)

Ei bine, așa e: ești pierdut.
 Leși dacă vrei acuma din cursa ce-ai căzut!
 Voi alerga în stradă, te-oi arăta mulțimii

Strigând: opriți-i calea! el e un fiu al crimei!
 Când vei cădea 'n țărână, de răni și sânge plin,
 Eu voi urma și-atuncea să-ți zic: ești asasin!

Jac

Dar nu sunt dintre-aceia, ce vor numai să prade!
 Alături de tovarăși, suit pe baricade,
 Eu m'am luptat, subt gloanțe, ce mișuiam to-
 rent!...

Sunt crude-aceste crime!—Dar sunt un inocent!
 Iertare!

Roza

E zadarnic!... Cu lacrimi de sânge
 De m'ai ruga! Mai bine pe tine-acum te plânge!
 Cum, eu să-ți scap vieța? Te rogi într'un
 pustiu!

Omorător sălbatic, subt ochiul meu te ții!
 Gândește-te mai bine la Curtea marțială,
 Ce va rosti în grabă sentința ta fatală!
 A... n'ai avut norocul, în adevăr, ți-o spun...
 Căci vezi, aicea totul mă 'ndeamnă să-mi răz-
 bun!

(luând haina preoțească și arătându-i-o).

Și chiar această haină, de frate-meu purtată,
 Pe când în totdeauna cu mâna 'mbelșugată,
 El împărția foloase și bunuri și noroc!..
 A!... să te iert!... Se vede că-ți bați de mine joc!

(Jac îmbărbătându-se)

Ei bine! fă ce-ți place!.. Muri-voi cu bravură,
 Și nu mai cat acuma să'nduplec a ta ură:
 Sânt membru al Comunei, și află dar și tu,
 C'acela ce-ți vorbește se chiamă Jac Leroux!

Roza

Tu!

Jac

Nu sânt dintre-aceia cu simțuri fioroase,
 Cari au votat omoruri, legi crude, sângeroase,
 Și jur că adevărul rostesc în al meu grai,
 Că m'am luptat în contra acelor din Versailles!
 Aceasta-i tot!... Acuma pricep eu, în sfârșit,
 C bunătate are un preot ipocrit!
 Și-acuma văd c'aceia ce roagă în biserică,
 Adoratori ai Crucii, blânzi, prefăcuți, cucernici,
 Acuma văd, femeie,—a..., până-acum n'am zis,—
 Că nu cunosc să ierte, să scape un proscris!

Roza (aparte).

Cuvintele acestel!... Ce farmec mă supuse!...
 Astfel și protopopul în taină mi le spuse!

SCENA VII.

Roza, Jac, Zeli

Zeli (intrând repede prin fund).

A... D-șoară Roza, o ceată de soldați
Spre casă dă năvală aprinși și 'nfuriați!
(zărește pe Jac și dă un țipăt).

A!...

Roza

Du-te...

(Zeli iese).

Roza (aparte)

Protopopul, văd bine-avea dreptate;
L-ar fi iertat de crima-i desigur, și-al meu frate!

Jac

Deci, voi muri!... Adio! femeia mea, copiii!...
E soarta mea aceasta, și trebui a muri!

(Roza ia de pe scaun haina, pălăria și le întinde cu o mână lui Jac, iar cu cealaltă îi arată ușa dela dreapta).

Roza

În camera aceasta ascunde-te, în taină
Și fără 'ntârziere îmbracă-această haină

Jac (uimit).

Eu?

Roza (cu un gest impunător).

Du-te!

(*Jac* ia hainele și iese la dreapta)

SCENA VIII.

Roza (singură)

Fac voința-ți, o fratele meu sfânt,
 Și mă supun: acesta e bunul tău cuvânt!
 El poate ca să fie călăul tău, ce minte, —
 Și eu l-îmbrac acum cu sfintele-ți vestminte!

SCENA IX.

Roza, un ofițer, soldați

(Ofițerul, urmat de câți-va soldați, intră repede
 prin fund)

Ofițerul (tânăr, foarte agitat, oprindu-se pe
 pragul ușii)

Iertați-mi îndrăzneala, dar de mâine ard,
 In strada-aceasta 'mi pare s'ascunde-un comu-
 nard!

E-un șef din cei de frunte... și drept ne veți
 răspunde

De nu cum-va pe-aicea mișelul nu s'ascunde!
 Altminteri, casa toată distrugem!...

Roza

Vă 'nșelați;

Eu nu ascund pe nimeni... Priviți unde v'a-
flați!

(Ofițerul se uită în jurul său, vede crucifixul,
statuia, tablourile și se retrage puțin cam
încurcat)

Dac'aș putea, mă credeți, eu vi-l-aș da în mână!
Căci mult urăsc această satanică Comună!

(În acest minut, Jac, îmbrăcat cu o haină de
preot, cu pălăria romană pe cap, apare în ușa
din dreapta, zărește soldații și rămâne împietrit.

Roza îl arată ofițerului!).

Fratele meu!... noi singuri trăim!

Ofițerul (la vederea hainei își descopere capul).

A.. mă iertați..

Domnule Abate... Doamnă...

(către soldați)

Pe drum, pe drum, soldați.

(iese cu soldații).

SCENA X

Roza, Jac

Jac (întinzând către Roza brațele și cu o voce
ușoară și confuză).

O...doamnă! ce cuvinte să v'adresez în față...
Imi voi aduce-aminte în toată a mea viață!

Roza

Nici un cuvânt!... cu haina pe care o purtați,
Sunteți scăpat!... Acuma, mai repede, plecați!
(Jăc, urmat de gestul impunător al Rozei, se
îndreptează încet către ușa din fund și iese).

SCENA XI.

Roza (singură).

Sunt sora ta, o frate, ce 'n veci te adorează...
Sfârșitul rugăciunii mi-l binecuvântează!
(îngenunchiază reluând șirul întreg al rugă-
ciunii).

*„Iartă-ne greșelile noastre precum și noi iertăm
greșelile greșiților noștri. Nu ne duce pe noi în
ispită și scapă-ne de orice rău!”*

(Cortina cade).

— SFÂRȘIT —

COPRINSUL:

	<u>Pagina</u>
<i>Notiță Biografică</i>	3
<i>Lăutarul din Cremona</i>	7
<i>Palcr.</i>	59

Catalogul Bibliotecii pentru toți

Adam E.	Teatru școlar.....	489—90
Adam Ion.	Glume țărănești	809
Adamescu Gh.	Istoria literaturii române 816—849 bis—850—850 bis.	
..	Elocvența Rom.	48—49
..	Biografiile scriitorilor români	85—85 bis
Agârbiceanu I.	Dator'a	860
Aguletti.	Din istoria patriei	551—551 bis
Aisinman Iulian Dr.	Filmul și arta	1110
Alarcón, Bret-Hart, Mark Twain,	Nuvele, traducere de Titu Maiorescu și Livia M.	10
Alexandrescu Gr.	Poezii: Epistole, Satire, Fabule, Epigrame	295—8
Alexandri V.	Doine	182—182 bis
..	Dumbrava roșie	192
..	Despot Vodă, legendă istorică	
..	în versuri	322—23
..	Fântâna Blanduziei, piesă în versuri	283—283 bis
..	Legende	193—4 bis
..	Lăcrămioare	183
..	Mărgăritărele	185—6
..	Ovidiu, dramă	180—181
..	Ostașii noștri	191
..	Pasteluri	187
..	Vară, poezii	188
..	Poezii populare	443—5
..	Teatru, vol. I. Cetatea Neamțului, Cinel, etc.	199—199 bis
..	Teatru, vol. II, Florin și Florica, Piatra din casă, etc.	200—200 bis
Alexandria sau isprăvile marelui Impărat Alexandru Macedon		467—8
Alina G.	Arta de a vorbi în societate	865—66
..	Buna cuviință. Cum să se poarte omul în societate	385—7
..	Secretul stilului	1123—1126

Amicis Edm. (Cuore). Inimă de copil. Ed. ilustrată	426—29
Anderson. Povești alese	1
„ Carte de chipuri fără chipuri	100
„ Grădina raiului, povestiri cu ilustrații, trad. de B. Nemțeanu	657—8
Andreow. Anatema, Piesă	684—5
„ Gândirea, nuvelă	454
„ Râsul roșu. Povestire de război	571
„ Spionul, Viziuni	350
Anghel D. Steluța, fantezii și paradexe	870
Annunzio. Martirul, nuvele	570
„ Pământ virgin, nuvele și schițe	873
Antemireanu Al. Povești (inedit). Cu o prefață de d-l Pamfil Seicaru	
Arcaș N. Ocnașul, roman, partea I	1027—29
„ Ocnașul, roman, partea II	1070—72
„ Ocnașul, roman, sfârșit	1092—94
Aslan G. Educația prin sine însuși	787—8 b's
Bacalbașa A. Moș Teacă	554—5
Bălcescu Nicolae. Mișcarea Românilor din A deal la 1848 ; Puterea armată la Români	393—393 bis
Bălănescu Nicolae. Lumină și naționalism	995—966
Balzac. Eugenia Grandet, Roman	527—29 bis
„ Femeia la 30 de ani (roman)	881—83
„ Moș Goriot (roman). Traducere de H. Lecca 832—34 bis	
„ In căutarea absolutului (La recherche de l'absolu) „ trad. de Matei Gheorghiu	1136—1139
Bănățeanu Popovici. Din viața meseriașilor, nuvele	23—4
Basarabescu I. A. Norocul (nuvele)	300—300 bis
Basme (culegere) trad. de Lia Hârsu (nou)	
Beaude și Pecaut. Convorbiri despre artă I	50
Beaude și Pecaut. Convorbiri despre artă II	56
Bazin René. Povești duioase	508 bis
Beaumarchais. Bărbierul din Sevilla, Teatru	492—2 bis
Beldiceanu N. N. Povestiri mărunte	536
Bender H. Istoria Literaturii Române, trad. de I. Cuțuț 945—46	

Benjamin Constant. Adolf, roman	767—7 bis
Benoit Pierre. Atlantida, Roman, trad. de C. Zamfirescu.	1106—1109
B. de St. Pierre. Paul și Virginia (roman)	96—7
Bloch M. Mamele celebre	123
Bolintineanu D. Elena, roman	243—5
.. Manoil, roman	202—3
Bourget. André Cornelis, roman cu ilustrații în text.	789—91
Boussenard. Zece mii de ani într'un bloc de gheață.	619—619 bis
Brătescu-Voinești. Neamul Udreștilor	668
.. Vlahuță și Caragiale: nuvele	1000
Brett Harte. Povesti din țara aurului	695
Brett Harte, Alarcon, Marc Twain. Nuvele, trad. de Titu Maiorescu și D-na Livia M.	10
Buna cuviință	385—7 bis
Burnet Fr. Micul Lord, traducere de Iosif Nădejde, povestire pentru copii, cu ilustrații	717—8 bis
Caillavet și Des Fiers. Amorul veghează (comedie) trad. de D. Anghel	463—463 bis
Caragiale I. L. Schițe ușoare	58
.. Notițe și fragmente literare	121—2
.. Păcat. O făclie de paști și alte nuvele	1119—1120
Carlyle. Muncă, Sinceritate, Tăcere, din englezește de Const. Antoniadă	660—660 bis
Carmen Sylva. De prin veacuri (nuvele)	7
Cazaban Al. Oameni cum se cade. Nuvele și schițe.	709
Cehov A. Farmacista	895
.. Nuvele	434
Cervantes. Don Quijotte	218
Chateaubriand. Ata'a, René, traducere de N. Dașcovică	548—9
.. Uținimul Abencerage	550
Cicerone. Cuyântarea despre M. Marcellus, trad. de Vasile Grecu prof. universitar	962
.. Despre bătrânețe, din latinește de C. R. Stoicescu.	339

..	Pro Millone, din latinește de Vasile Grecu prof.	
..	universitar	967—8
..	Despre prietenie, din latinește de N. Dima.	107
..	Catilinarele	808—4
Colodă.	Pășanile lui Vasilache. Volum cu peste 200 figuri	8,7—839
Colomb.	Istorieare pentru copii	17
Conan Doyle.	Aventurile lui Scherlock Holmes	311
..	Alte aventuri	360
Constant Benjamin.	Adolf	767—767 bis
Conta Vasile.	Teoria fatalismului	888—89 bis
Coppée Fr.	Poveste tristă	103—4
..	Prietene	52
..	Vinovatul, roman	781—4
..	O tine:ete întreagă, roman	1082—84
..	Lăutarul din Cremona (teatru în versuri).	419
Corneille.	Cidul, traducere în versuri de Șt. O. Iosif.	651
Coșbuc G.	Antologia sanscrită	285
Courteline George.	Liniștea casei, Ta:na familiei, comedii, trad. de I. Basarabescu	1105
Creangă I.	Povestiri I	28
..	Moș Nichifor II.	29
..	Stan Pățitul III	30
..	Harap Alb IV	31
..	Amintiri din copilărie V. VI.	32—3
Cum se ghicește în palmă		511—512
Daudet Alphonse.	Aventurile lui Tartarin din Tarascon.	394—395
..	Regii în exil, roman	1112—1116
..	Fromont și Risler, roman de moravuri pariziene	851—4
..	Jack	634—9
..	Picul (Petit-chose), roman	971—73
Demetrescu Tr.	Cum iubim, roman	290—1
..	Intime, poemă în proză	603
..	Iubita	263
Demetrius V.	Puterea vrăjilor, Nuvele	825—825 bis

Densușeanu Ovid. Cum și ce povestesc cronicarii	452—453 bis
Dickens Ch. Noaptea de Crăciun. Povestire	312—v12 bis
Dicționare: Francez-Român de Dr. Urechia	166—75
„ Italian-Român de E. Porn și Alexandrescu-Dorna	720—31
„ Pentru explicarea cuvintelor radicale și a zicerilor străine din limba Română de S. & N.	927—31
„ Germano-Român de Em. Grigorovitza	810—821
Dimitriu E. Manual de fotografie	740—742
Dostoiewski F. Nuvele	629
„ Povestiri	421
„ Precocii, Roman	460—1
„ Suflet de copil, roman trad. de N. Dașcovici	509—510 bis
„ Spovedania lui Stavroghin	1117—1118
Doyle Conan. Sherlock Holmes	311
„ „ Alte aventuri	360
Dufresne J. Jocul de Șah	596—599
Dulfu P. Legenda Țiganilor	70
Dumas A. Fiul. Dama cu Camellii, roman	280—2
Eminescu. Poezii, noua ediție a poeziilor lui Eminescu, revizuită definitiv de I. Scurtu	195—96
„ Povești și nuvele	278—9 bis
Euripide. Ecuba, tragedie	302
„ Ifigenia în Aulida, trad. de P. Dulfu în versuri	408—409
„ Ifigenia în Taurida trad. de P. Dulfu în versuri	102—102 bis
Fenelon. Educația fetelor	948—949
Ferrière. Darwinismul	340
Filimon N. Ciocoi vechi și noi, partea I, roman	30—1
„ Idem partea II	82—3
„ Idem partea III	84
Flamarion Camille. Ce e cerul? Astronomie populară, cu numeroase figuri explicative	357—9
„ Ce e viața?	315
„ O călătorie în cer	266

Flaubert. Trei povestiri	441—2
Foe Daniel de. Robinson Crusoe	262—262 bis
Franco Anat. Albina (Nuvele)	572—572 bis
.. .. Baltazar	708
.. .. Crîma lui Sylvestru Bonard. roman	939—41
.. .. Remuşcarea (Jocasta)	1030—30 bis
.. .. Povestiri	493
Gane N. Nuvele. Vol. I. Domniţa Ruxandra, Fluierul lui Stefan, etc.	305—6 bis
.. Vol. II. Petru Rareş, Duca, Bălaşa, Andrei Flo- rea Curcanul	353—4 bis
.. Vol. III. Stejarul din Borzeşti, Sgârcitul, Ion Urdilă, Ura din copilărie, etc.	355—356 bis
Gârleanu Em. Odată, nuvele	292—292 bis
Cautier Th. Avatar, roman	612—612 bis
.. Moarta înamorată, nuv.	743—4
Genevraye. Ombra, roman	21—21 bis
Genoveva de Brabant sau Triumful nevinovăţiei	520—520 bis
Georgescu Nedelea Preotul. Despre existenţa lui Dumnezeu. 914—916	
Ghibu Onisifor. Portrete pedagogice	1111
Ghica I. Scrisori către V. Alexandri vol. I.	224—5 bis
.. Idem vol. II	226—7 bis
.. Idem vol. III	228—9 bis
.. Idem vol. IV	230—31
Ghicitul în palmă	511—512
Goethe. Dragoste cu toane, trad. în versuri de St. O. Iosif. 884	
.. Suferinţele tânărului Werther	38—38 bis
.. Faust, tragedie în 5 acte, trad. de I. Nădejde. 320—21 bis	
Goga Octavian. Poezii	286—7
Gogol N. Oameni vechi, nuvele	378
.. Portretul, însemnările unui nebun	690
.. O noapte de Mai, nuvele	317
.. Revizorul, comedie	541—541 bis
Goldsmith. Vicarul din Wackefield, roman	375—6 bis

Gorki. Azilul de noapte, piesă trad. de Iosif Nădejde,	277—277 bis
.. Conovalov, nuvelă	687
.. Nuvele	331
.. Scene din viața vagabonzilor	682—83
Grillparzer. Hero și Leandru trad. de H. G. Lecca	270—270 bis
Hașdeu. Sic Cogito. Ce e viața? Ce e omul?	389—92
.. Răzvan și Vidra, poemă dramatică în 5 acte	449—450
Hebbel Fried. Inelul lui Ghîghes, tragedie	615—615 bis
Heine. Nopti florentine, nuvele	487
Heliade Rădulescu. Bucăți alese	546—7
Hugo Victor. Ernani, dramă	232—3
.. .. Regele petrece	264—5
.. .. Ultima zi a unui condamnat	313—313 bis
.. .. Poeme, trad. de Al. Iacobescu	961
Humboldt. Privești din natură	384
Ibsen. Nora (Casa de păpuși), dramă	515—515 bis
.. Un dușman al poporului	288
.. Stâlpi societății, dramă	253—253 bis
Iliasa Florea. Lucru manual. Impletituri din nuanțe, răchită, etc. cu multe ilustrații	446—447 bis
Iosif și Anghel. Legenda Funigeilor, poem dramatic	534
Ispirescu P. Basmelor Românilor	647—50
.. Idem, vol. II	1048—51
Jocul de șah (de Dufresne)	596—599
Kamf. Seara cea groasă, dramă	576
Kant Em. Tratat de pedagogie	770—71
Karkavîțza A. Puterea mării, nuvele grecești moderne	926
Kogălniceanu Mihail. Autobiografia	117
Korolenko. Muzicantul orb	373—373 bis
.. Nuvele siberiene	405—405 bis
Lemartine. Graziella	347—8
Lecca H. Cinel, poeme	90
Lepădatu Alex. Din zilele de cădere ale lui Mihai Viteazul	469—470